

rojnameyo kulturî yo 15 roje NEWPEL

01-15 Çele (Ocak) 2012

Hûmare: 20

Vaya / Fiyat: 1 TL

Ez Çîzo-vîzo Nîzona!

Ferat ROŞNA

Baq, mîyanê dewanê dorû-verî de namdar bi. Wexto ke qalê xo bibîyênê, layan û deryan de awke vindetênê. Ey ser o zaf meselayî yenê vatiş. Çîyo ke yeno vatiş rast o yan rast nîyo, ez tam nêzana. Xo bi xo, rast nîyo, vana ez. Wexto ke ez ino qayde fikirîyena, yew xof gineno mi ro. Ino semed ra ez vana, çew vajo inê çiyî rast ê, hinî hol o!

6

**Qutwerê Ma,
Hakkerê Şarî**

Umer Farûq ERSOZ

Ma xo vîr ra nêkerê, zıwan zî rengê ma zî mohrê Homayî yo. Mohrê Homayî, qewet û qudretê Homayî ma bisînê xo zere. Ma miqatê zıwanê xo bibê. Sey yew leme xo ser ra akerê. Xuşik, xilor û laşeyê zıwananê bînan mîyanê zıwanê xo ra weçînê.

7

Serrneweyê Şima Pîroz Bo!

Foto: Kenan Nîhat Elçî

36 Rojnamegerî Tewqîf Bîy

Rojnamegerê ke tepîşiyay badê tehqîqkerdişê polîsyaneyî roja 24 kanûne 2011 de vetiy mehkeme û bi sucdariya "endamê rêxistine yê" 36 rojnamegerî tewqîf bîy.

3

Dîyarbekir de Cemxane Abi

Cemxane û Merkezê Kulturî ke hetê Beledîyeya Bajarê Girdî ya Dîyarbikerî ra virazîyabi, roja 25.12.02011 de Dîyarbekir de kewt fealîyet. Serekê beledîyanê Dîyarbekerî, parlamenterî û gelek karbi-destê komel û dezgeyanê elewîyan beşdarê merasîmê akerdîşê cemxaneyî bîy.

Na reya verên a ke Dîyarbekir de yew cemxane keweno fealîyet. Cemxane û Merkezê Kulturê Elewîyîye hetê Beledîyeya Bajarê Girdî ya Dîyarbikerî û Beledîyeya Rezan ra ameyo viraştîş.

Rastîyê Tecawizkarî

Rindê BECERÎKLÎ

Çimkî camêrdê tecawizkerî her ca de yê. Keyeyê ma de yê; tecawiz bi dayîka ma û tutanê ma kenê. Mekteban de yê; tecawiz bi mezgê tutanê ma yê sey şitlanê daran kenê. Mehkemeyan de yê; tecawiz bi edaletê ma kenê. Camîyan de yê; tecawiz bi dîn û îmanê ma kenê. Mîyanê partîyan, komelan û organîzasyonanê ma de yê; tecawiz bi rastîyanê ma kenê. Mîyanê şorişê ma de yê; tecawiz bi îdealan û şorişê ma kenê. Û mîyanê zerrîya ma de yê; tecawiz bi dildariya ma kenê.

4

Dêrsim de Lîsansê Çar Serran bi Kurdkî

Dezgeyê Perwerdeyê Berzî yê Tirkîya (YÖK) tesdîq kerd ke Beşê Zıwan û Edebîyatê Rojhelatî yê Fakulteya Edebîyatî ya Unîversîteya Dêrsimî de bi kurmanckî û kirmancckî cîya-cîya perwerdeyê çar serran dest pêkero.

3

EDÎTORÎ RA

Roşan LEZGÎN

Seba her miletî çîyo îdeal, çîyo raşt û maqul, çîyo adil û huqûqî no yo ke, serê erdê xo de desthelat bo, bibo wayîrê dewleta xo, xo bi xo, bi hawayêko azad xo îdare bikero.

Verê cû împaratorî estbîy, bi seyan milet û grûban ra ameyêne pê. Badê şeranê nasyonallîzmî, yanî seserra vîyarta de gelek welatê konfederalî vejîyay meydan. Mesela, Yewîya Sovyetan sey modelêkê siyasî yê konfederalî pancês dewletanê girdan ra, hewna, gelêk zî miletanê qijkekan ra ke xo bi hawayêko otonom îdare kerdêne ra amebî pê. Yugoslavya de çend miletê çîyayî bi hawayêko federal xo îdare kerdêne. Almanî di dewletê federalî bîy, çek û slovekan pîya yew dewlete îdare kerdêne... La nê sistemê federal yan zî konfederalî heme rijîyay. Almanî bîy yew dewlete, çek û slovakî cêra aqîyay, her kesî xo rê dewleta xo rona. Ancî Ewropa de gelek miletê qijkekî yê sey bask, katalan, gals û sewbîna grûbê komelkî heme bîy wayîrê statuyê resmî, nika xo bi xo, xo îdare kenê.

Helbet goreyê berjewendîyê miletan ra tayê rêxistinê mîyaneteweyî yê sey Yewîya Ewropa yan Yewîya Ereban estê la êdî modaya federasyonan şîya, modaya muxtarîyetî (otonomi; özerklik) zî şîya. Wazenî wa nufusê xo yan erdê xo zaf tay bo zî êdî her milet wazeno xoser biciwîyo.

Senî ke her mucadele di hetê xo yê bingehînî estê, mucadeleyê neteweyî de zî di hetê bingehînî estê. Yew cira no yo ke, ti xo hetê zereyî ra organîze kenê. Mesela, eke ti wazenê dewleta xo awan bikerê, sere de ziwan ra bigêre hetanî sistemê xo yê huqûqî, ganî ti her hetan ra xo amade bikerê. Heto bîn zî, hêz yan astengê ke teber ra vera tecelîkerdişê nê îradeyê to de estê, ti wazenî muzakere yan munaqêşe bike, ti wazenî lava yan şer bike, axir bi çî metodî beno wa bibo, to rê çî kêrameye yo, bi ê rayîrî ganî ti mucadele bikerî ke tehekumê hêzanê teberî kêmi bikerî hetanî ke mîyan ra hewanê. Bitaybetî eke ti hetê zereyî ra rewşa xo îhmal bikerê, demeyêk badê cû mucadeleyê to yê vera hêzanê teberî zî bêmana beno. Yanî demeyêk badêna ti pûç benî şinî...

Ma kurdî hetê xoîdarekerdişî ra, hetê şaristanîyetî ra, hetê tarîxê nuştekî ra nîsbet bi zafê miletan wayîrê tecrube û sermî-

yanî, wayîrê meharetêkê serkewteyî nîyê la ma miletêko zaf rewên ê. Nameyê welatê ma Kurdîstan o. Helbet mîyanê erdê Kurdîstanî de koçerî û koçberîye ra yan zî tayê sedemanê bînan ra keye û eşîran cayê xo hewilnayo la ma hertim nê erdî ser o ciwîyayê.

Nika Kurdîstanê Başûrî ne tede parçeyanê bînan yê Kurdîstanî û tayê cayanê bînan de ma kurdî hema zî bindest ê, ma wayîrê tu heqêk nîyê.

Hêzê ke seba menfîetê xo nêverdenê îradeyê ma tecelî bikerero, ma bindest kerdê, helbet zaf xidar ê, zaf zor ê. La ma zî ganî reben nêbin. Ma eşkenê yan nêşkenê, ma heq ra yenê yan nêşkenê, hêzê ma pira reseno yan nêresno sewbîna mesela ya. La heqê ma yo eslî no yo ke ma serê erdê xo de hukimran bin. Ma bibin wayîrê dewleta xo, ma xo bi xo, ma bi ziwanê xo xo îdare bikerin. Kam vano se wa vajo, hedefê ma yo eslî gereka tim dewleta xoserbîyaya bo.

Ma vajîn ke na merhela de eke ma nêşkin dewleta xo ronin zî qet nêbo parçeyê Bakûrî de tewr tay gerek ma nameyê xo qanûnê na dewlete de qeyd bikin. No mumkin o. Çünke nika Tirkîya de prosesê amadekerdişê yew qanûnê bingehînî yê neweyî dest pêkerdo. Ez vana qey ma bi her hawayî konsant-

reyê nê prosesî bin, baş beno. Ma eşkenê se bikîn? Ma eşkenê nameyê xo, yanî nameyê "kurdan" nê qanûnê bingehînî de bidin qeydkerdiş.

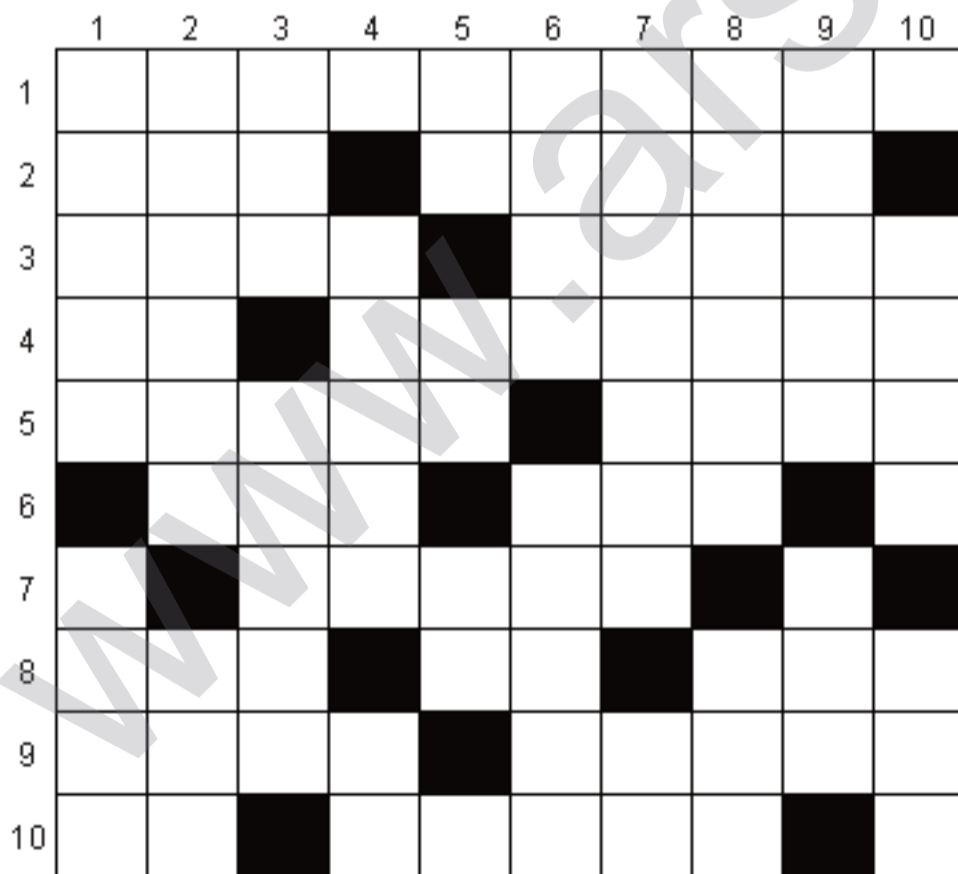
Eke qanûn de, bitaybetî qanûnê bingehînî de nameyê kurdan binusîyo, kurdî bêrê tarîfkerdiş û goreyê nê tarîfî ra heqê ma çî yê, behsê nê heqan bibo, ma eşkenê vajîn ke ma ver bi hedefê xo yê eslî yew game aver şinê.

Ney, eke tirkan va darê ma zorê ma û ma nêşay nameyê xo, heq û huqûqê xo qanûnê bingehînî de qeyd bikin, a game ma zî sey miletê kurdî nê qanûnî nas nêkenê, ma rê meşrû nîyo. Ma bi her hawayî protesto kenê.

Ferhengek

beş (n): bölüm
dozger, -e: savcı
kêrameye (n), **kêramaya** (m): yararlı
perwerde (n): eğitim
perwerdekar, -e: eğitmen, eğitimci
rêxistine (m): örgüt
rêxistinkî: örgütsel
seserre (m): yüzyıl
şorişger, e: devrimci,
tepiştîş (n): tutma, yakalama
wate (m): mana
wendegêh (n): okul
wendekar, -e: öğrenci
vîyarte (n), **vîyarta** (m): geçmiş

X A Ç E P E R S

CORA-CÊR

1- Nameyê kitabêkê ma yê hikayeyan - Kelpetane
 2- Keso ke Îran ra yo - Vîj-

nayîşan/weçînayîşan de yeno dayene
 3- Remayîş, fîrar - Are, mîyan beyntar

ÇEPA-RAST

1- Serra tertelejê/qirkerdişê Dêrsimî
 2- Mîyan, mabeyn, beyntar - Kesa esîrkewtîye
 3- Heywanêk (hîna zêde Amerîkaya Başûrî de esto) - Dar, çuwe
 4- Sembolê îndîyumî - Duayê ke Hz. Muhemedî û alê ey rê benê
 5- Panc ferzanê musulmanîye ra yew - Bi tirkî "melêbe"

6- Tîre, suzî - Rike, xerez
 7- Bîyayîş, bîyene
 8- Cayê tehnaîşî/rarîdayîşî - Sembolê argonî - Wezîyet, rewşe
 9- Leyla ... (parlamentera wextêk ya kurdan) - Yewa bîne
 10- Zemîrêk - Bi îngilizkî "çapemenîye"

4- Rehetî - Mam, dat
 5- Hûmarêk - Mîyanê "Keje" - Belê, erê, e
 6- Metod - Yewşeme, bazar
 7- Hîrayîş (vengvetişê estoran) - Sembolê einsteînyumî
 8- Paytextê Armenîstanî - Herfê bêvengî yê "hewes"î
 9- Mey - Gan
 10- Çerçî (keso ke çîyanê hurdîyan roşeno) - Lajek, law

Cewabê Hûmara Verêne

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	P	E	T	E	R	L	E	R	C	H
2	A	D	A	R	E	■	M	■	S	E
3	Y	A	■	E	W	A	R	E	■	R
4	Î	T	Î	Q	A	D	■	L	A	Ç
5	Z	■	D	■	Y	E	W	■	R	E
6	■	M	A	D	I	M	A	K	■	N
7	C	Î	R	A	N	■	R	Ê	Ç	E
8	E	L	E	M	■	Z	E	R	E	■
9	L	A	■	E	P	E	■	A	R	Ê
10	E	D	A	■	E	M	A	N	E	T

36 Rojnamegerî Tewqîf Bîy

Çarçewaya tayê operasyonê ke hetê polîsanê dewleta tirkî ra benê de roja 20 kanûne 2011 de Îstanbul, Dîyarbekir, Wan, Anqara û Mêrsîn de 50 rojnamegerî amey tepîştîş. Rojnamegerê ke tepîştîyay badê tehqîqkerdişê polîsxaneyî roja 24 kanûne 2011 de vetîy mehkeme û bi sucdariya "endamê rêxistine yê" 36 rojnamegerî tewqîf bîy.

Îfadeyê rojnamegeran hetê 12 dozgeran û 2 hakiman ra ame girewtîş. Nê rojnamegeran ra Arzu Demir, Enis Yalçın, Eylem, Sürmeli, Güneş Ünsal, Hatice Bozkurt, Sevinç Tuncelli û Şeref Sümeli bi şertê ke teber ra mehkemekerdişê înan dewam bikero dozgerîye ra serbest amey veradayîş. 42 rojnamegerê ke seba tewqîfkerdişê hetê dozgeran se ba hakiman amey şirawitîş ra Celal Kaya, Evrim Kepenek, Hamza Sümeli, Murat Eroğlu, Mustafa Özer û Ülfiye Özcan bi şerto ke teber ra mehkemekerdişê înan dewam bikero, hetê hakimî ra serbest amey veradayîş.

36 rojnamegerê ke hetê hakimî ra amey tewqîfkerdişê zî nê yê: Ayşe Oyman (rojnameyê Özgür Gündemî ra), Cihan Albay, Çağdaş Kaplan (muxabîrê

DÎHA yê Îstanbulî), Çağdaş Ulus (rojnameyê Vatanî ra), Çiğdem Aslan, Davut Uçar (mudirê Etik Ajans), Dilek Demirel (xebatkara verêne ya rojnameyê Özgür Gündemî), Ertuş Bozkurt (xebatkarê Fırat Dağıtımî), Fatma Koçak (mudira karê nuştayan ya DÎHA-Îstanbul), Haydar Tekin (xebatkaro verên yê Fırat Dağıtımî), Hüseyin Deniz (nuştax û muxabîrê rojnameyê Evrenselî û xebatkaro verên yê rojnameyê Özgür Gündemî), İrfan Bilgiç (xebatkaro verên yê Fırat Dağıtımî), İsmail Yıldız (xebatkaro verên yê DÎHA), Kenan Kırkaya (temsîlkarê DÎHA yê Anqara), M. Emin Yıldırım (idarekerê pêroyî yê rojnameyê Azadiya Welatî), Mazlum Özdemir (muxabîrê DÎHA yê Dîyarbekirî), Nahide Ermiş (endama lijneya weşanî ya kovara Özgür

Halk û Demokratik Modernite), Nevin Erdemir (xebatkara rojnameyê Özgür Gündemî), Nilgün Yıldız (muxabîra Mêrdînî ya DÎHA), Nurettin Fırat (nuştaxê rojnameyê Özgür Gündemî), Oktay Candemir (xebatkaro verên yê DÎHA), Ömer Çelik (muxabîrê DÎHA yê İstanbulî), Ömer Çiftçi (wayîrê îmtiyazî yê kovara Demokratik Modernite), Pervin Yerlikaya (DÎHA-Îstanbul), Ramazan Pekgöz (edîtorê DÎHA yê Dîyarbekirî), Sadık Topaloğlu (muxabîrê DÎHA yê Ruha), Saffet Orman, Safiye Torman (xebatkara kovara Demokratik Modernite ya Wanî), Selahattin Aslan (xebatkarê kovara Demokratik Modernite), Semiha Alankuş (edîtora DÎHA ya Dîyarbekirî), Sibel Güler (xebatkara verêne ya Özgür Gündemî), Şeyhmus Fidan (xebatkarê Fırat Dağıtımî yê İstanbulî), Yüksel Genç (xebatkarê Özgür Gündemî), Zeynep Kuray (muxabîra rojnameyê Birgünü), Ziya Çiçekçi (wayîrê îmtiyazî û mudirê karê nuştayan yê rojnameyê Özgür Gündemî) û Zuhâl Tekiner (wayîrê îmtiyazî yê DÎHA yê İstanbulî). Tepîştîş û

Kurdî-Derê Mêrsînî de Kursê Kirmanckî

Komela Kurdî-Derî ya Mêrsînî de kursê kirmanckî dest pêkerd. Kurs hewte de di rojî dewam keno.

Her hewte roja dişeme saete 12.30 ra hetanî 15.00 dewam keno. Û roja şeme zî saete 15.00 ra hetanî 17.00 dewam keno. Kesê ke wazenê Mêrsîn de beşdarê kursê kirmanckî bibê eşkenê muracatê Kurdî-Derî bikerê.

tewqîfkerdişê rojnamegeran hetê gelek kes û dezgeyanê miyanneteweyî û zereyê Tirkîya ra ame protestokerdiş.

Goreyê reqemanê Komîteyê Miyanneteweyî yê Pawitîşê Rojnamegeran (International Committee to Protect Journalists) hetanî nika 8 rojnamegerî Tirkîya de tewqîfkerde bîy. Pa nê peyênan hûmara rojnamegeranê tewqîfkerdeyan resa 44 kesan. La berpîrsiyarê dewleta tirkî idîa kenê ke nê kesî neke karê rojnamegerîye ra endambiyena rêxistine ra tepîşte yê.

Unîversîteya Dêrsimî de Lîsansê Çar Serran

Pêşniyaza bi perwerdeyê çar serran ya Unîversîteya Dêrsimî qebul bîye.

Dezgeyê Perwerdeyê Berzî yê Tirkîya (YÖK) tesdîq kerd ke Beşê Ziwan û Edebîyatê Rojhelatî yê Fakulteya Edebîyatî ya Unîversîteya Dêrsimî (Tunceli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü) de bi kurmanckî û kirmanckî cîya-cîya perwerdeyê çar serran dest pêkero.

La eşkera yo ke Unîversîteya Dêrsimî zî sey Unîversîteya Çewlîgî, bi nîyeto ke kurdkî bibo ziwane perwerdeyî û unîversîteyan de bêro wendiş, kurdkî aver şiro, no beş anêkerdo. Çünke rektorê Unîversîteya Dêrsimî Prof. Dr. Durmuş Boztuğ derheqê akertişê nê qismî de wina vano: "Ma di serrî bi zazakî û kurmanckî dursa weçînite (seçmeli ders) da la emser tu wendekarê ma nê qismî tercîh nêkerdî. Yew nuqta de ez eşkena naye vajî ke tedbîrê winasî, yew nuqta de sey unîversîte nê tedbîrê mucadeleya vera terorî yê. Tayê grûbê ke meylê înan terorî ser o yo seba ke merdiman biancê miyanê terorî, bişirawê koyan vanê 'ma înkâr kenê, nasnameyê ma înkâr kenê, kulturê ma înkâr kenê, ziwane ma yê

dayîke înkâr kenê, bawerîya ma înkâr kenê.' Ma sey unîversîte waşt ke nê sîlehî destê înan ra bigêrin."

Unîversîteya Dêrsimî kirmanckî û kurmanckî sey di ziwananê cîya-cîyayan namekena. Coka desturê di beşanê cîya-cîyayan bi nameyê "Şaxê Zanistiyê Bingehîni yê Ziwan û Edebîyatê Zaza (Zaza Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı)" û "Şaxê Zanistiyê Bingehîni yê Ziwan û Edebîyatê Kurmanckî

(Kurdî)" (Kurmanci (Kürtçe) Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı) girewto.

Desturê perwerdeyê çar serran ameyo girewtîş û kaxite ser o nê beşî tesdîq bîyê la bellî nîyo ke perwerde dest pêkeno yan nêkeno. Na babete de rektor Durmuş Boztuğ vano:

"Seba ke nê beşan de perwerde bêro dest pêkerdene goreyê çarçewaya YÖKî ra ganî tewr tay hîrê malimê ke nê wareyî de doktoraya xo tamam kerda peyda bibê." Yanî seba ke Unîversîteya Dêrsimî nê beşan aktîf bikero û wendekaran bigêro ganî tewr tay hîrê perwerdekarê ke kirmanckî ser o, hîrê zî kurmanckî ser o doktoraya xo tamam kerda peyda bibê.

No serê di serran o ke têkilîya Unîversîteya Dêrsimî û Unîversîteya Çewlîgî tayê merdimê ke zazayan û kurmancan cêra kenê reyde esta. Rektorê Unîversîteya Dêrsimî vano: "Nika ganî ma nê beşan ra her yewî rê hîrê malimê ke doktora kerda peyda bikîn. Welatê ma de malimê ke nê beşan de doktora kerda, peydakerdiş mumkin nîyo. Seba qismê zazakî embazê ma yê şarê Dêrsimî ke Almanya de doktora kerda estê, seba zazakî ma do zehmetî nêancin."

Cinîyî, Camerdîya Qefçile û Rastîyê Tecawizkarî

Rindê BECERÎKLÎ

Çend rojî yo ke ez bê hemdê xo raywanîyêk de ya. Ez vana "bê hemdê xo", çimkî na raywanî bi zerrîya mi û edetî nîya. Ez arşivê vîrê xo de bi cinîyan û camêrdan gêraya. Hîna ke mi dest bi qalanê xo nêkerdo, ganî ez vaja, no gêrayîşo boytengo watetirş de mi dî ke kulîyatêko hêcayê vatişan arşivê vîrê mi de ameyo pêser. Ez çî wext dest bi gêrayîşanê winasîyan kena, hurîyayîşêko tebîî serê zincîya mi nequrneno. Ez vana, "Werrekna arşivê vîrê însanan bêro qeydkerdiş. Û her însan bi qeydkerdişê arşivê vîrê xo kitabxanayêk awan bikero."

O wext se bîyêne gelo? Eceba eserê senîni tira peyda bîyêne? Ez vana qey Homa zî nêzano.

Arşivê vîrê merdiman sey kitabxaneyan tesnîfkerde yan zî beşkerde yo. Ez do şima rê vaja ke ez tayê beşanê arşivê vîrê xo ra qet hes nêkena. Kes û fikr û hîsê ke zerrîya mi pê bena tenge, ê beşan de arşivkerde yê. Toz û tobar inan bifetisno, pîrike hîrama xo piro biviraza zî xemê mi nîyo! Wa gijikqiran bêro piro! Ez caran nêvana, "Erê keyeyê to awan, derey ber û pence-rayan abike wa hebêk tîje bierza zere!" Ez wazena sey qerpalanê çilminan uca de bihelisyayê! Qey arşivêko pîrrê birînan mi de yadîgar bimano! Ez wazena hema vîndî bibo, çin bibo. La mêratî sey reyayanê sûsîkî bêar ê! Hîre demserrî (mewsim) tîje ver de bikizirîyê zî, serd û seqem de biqerisîyê zî; seke xo resna herre, ca de zîl danê! Homayo... Fikr, hîs û merdimê sey reyayanê sûsîkî estê la? Merdim caran nêşkeno kokê inan biqilayno...

Rey-rey zî ez fikirîyena, eza ke serwera arşivê vîrê xo ya, çira ez nêşkena sey Homayî inan çinbîyayîş ra bixelisna yan zî estbîyayîş ra çin bikera?

La ez zana, semedê afernayîşî îhtîyaca Rebê aleman bi çamure estbîya. A çamura ke ma tutekîya xo de çamura tenuran ra tirawtêne û pê dêzikî, merdimekî, banekî, tîtek-mîtekî viraştêne.

Derheqê na babete de beno ke merdim hîna zaf çî bivajo. Yan zî merdim eşkeno hîna xeylê qisayan, ser o bîyaro pêser. La ez wazena şima rê qalê raywanîya xo û netîceyanê aye bikera.

Çendeyêk esto ke ez korîdoranê arşivê vîrê xo yê ke keyfê mi qet pê nêno de zaf qefilyaya. Coka, ez teqet ra kewta. Wa webera şima pê biba, beno ke çîsayê weşê pêameyeyî mi ra nêne. Dima gere-gurre mekerê!

Mi hişyarîya xo zî kerde, hîna gama verêne ra ez do nîyetê xo yê nîmeteyî zî eşkera bikera.

Ez do qala xo û qalê inan şima rê bikera. Çimkî ez wazena şima zî bibê nêmedarê raywanîya mi. Beno ke ca-ca zerrîya şima bena teng, gijik serreyê şima de beno sey goçinan (yê keçalan wa qevda zimbêlan biba sey goçinan!). Ez wazena şima

zî biqefilîyê, şerm bikerê û bidejê. Wazena şerm û janê xo yê hêrsokî bikera miyanê çimanê şima, bida fek û rîyê şima ro. Wazena rastîyanê tecawizkar, rastîyê ke hîsanê minê zerrîpakan ê kênekîye dejnenê, bida binê goşê şima ro! Çimkî, haşa, ez Homa nîya! Ez afirnayoxa vîrê xo nîya! Şima kenê, ez arşiv kena. Şima piştî danê ci, ez pê dejena. Û ez nêşkena çin zî bikera tira xelas biba!

Ez cinîyan û camêrdan ke bi xirabî ameyê amênkerdiş û mîrazkerdiş, gêraya arşivê vîrê xo de. Çimkî, 26 camêrdan û mehkemeyêka camêrdpereste tecawiz bi kênekêka 13 serra kerdo, dima zî vato "bi rizaya aye bi!" "Aye waşt, ma zî kerd!" vato. "Xora Homayî semedê 'kerdişî' ma afernayê. Çimkî hev-sarê aqil û zerrî û wijdanê ma destê ewkê ma yê 'kerdişî' de yo. Ma koleyê ey ê. Xora ma wazenê tebiyet û kaînatî, cism û cismanî ey rê bikerê kole."

La tecawiz!

Çî vatêyêko xirabîni! Seke merdim telafuzbîyayîşê ci qet nêşnawo, vano ez hema birema, war û welat xo dima biverda! Û çî vatêyo fonksiyel! Warê tetbiqbîyayîşê xo çiqas hîra yo! Çiqas zêde tewirê xo estê!

Merdim qey beno tecawizker, çira tecawiz bi însanan, rastîyan, hîsan û cismanîyan keno?

Heqîqeten zî ez cewabê na perse nêzana. Ez zaf dima gêrena la nêşkena ci rê cewabêk peyda bikera. Û ez zana ke bincaran esl û fêslê nê meseleyî nêmusena. Çimkî tecawizkerî qefçilîya camêrdan a, camêrdê tecawizkerî zî qetîyan qefçilîya xo nêvinênê û nêvanê. Ma û ê rêça eynî rastî ra nîyê.

Seke persa xo rê cewabêk peyda bikera, mi muracat bi arşivê vîrê xo kerd, cinîyan û camêrdanê arşivê vîrê xo ra ke şinasê tecawizkerî yê, persa xo kerde. Mi yew camêrd û yew cinî de qisey kerd. Rastê ci, mi tede qisey nêkerd, ez ewnîyaya inan ra. Camêrd zî cinî zî cayan û wextanê cîp-cîyayan ra ameyê, kulîyatê arşivê vîrê min ê xirabîni de cayê xo girewto. Seke camêrd goreyê peymayê serrnameyan pîlêr o, ez do ey ra dest pebikera.

Goreyê edetan o; merdim wexto ke qalê çiyêk keno, bi çend çekuyan a zî bibo, zeman û mekan vano.

Mekan: Bajarêk. Bajarêko ke kurdan cehd kerdênê xo rê bikerê war. La qet yê inan ney...

Zeman: Wextê tern û tezeyîya

mi.

Seke qalkerdox ez a, gere peymeyê zemanî zî ez, emrê mi û serebûtê mi bibê. Xora merdim tena qalkerdoxîya xo de serwerê zemanî yo. Çî heyf ke cuyayîş de eksê ci yo!

Dem û dewrano ke vayê şoriş û şorişgêrî mezg û zerrîya merdimî de guveno... Inanî ke cuyayê, zanê. Demo winasî de tena çekuya "şorişî" qîm kena ke merdim nezergeyêko sipî-surgewez de cayê xo bigero, heyat û merdiman û hedîseyan ra biewnîyo. Vayê wisarî ver de sermest beno merdim, vano ez eşkena heyat û merdiman û dewrdewranî goreyê îdealanê xo newe ra biafêrna.

O camêrdê ke qasê se morcelayan bîle qîymetê xo çin o û ez do şima rê qalê ey bikera, mi o wextê xo yê sermestbîyayeyî de sey şorişgêrêko kehen-teze şinasna. Qevdêk zimbêlî verê zincî ra, çekuya "heval" û "şorişgêrî" serê ziwani ra... Û mi o wext vatênê qey şorişgêrî bi vate-

çend ci rê amebî qedexekerdiş hende meyl û mereqê xo şibî inan ser. Çî wext tabiardêne, çiyê ke kênekêka ke komelo tewr serbest de pîl bîya nêkena, aye tira xo nêdayêne kişt û kenar. Hîna şenik tesîrê şorişî ra, hîna zêde meydana serbest ê partî ra miyanê xebatan de ca girewtîbî. Coka, çimêkê xo xebate ser o, hewt çimê xo camêrdan ser o!... La "do bivurîya"! Wina vatênê embazanê verênanê zanayan. Ez dergûdila nêkera...

Qederêk ra tepîya, şorişgêro ke bi nezerê min ê rastîyan û heyatnêşinasî îdeal bi, ewilî semedê "ardimkerdiş" û "pêleqedarbîyayîşî", dima zî semedê "xebete" û "perwerde" yî nêzdîyê kêneke bi. Badê û badê, hal-hewal bi "hal-hewal"êko bîn! Êdî o camêrdê emrê babîyê aye de, o şorişgêro qedrberzo xoverdayoxo bêemsalo ke hemverê dişmenî de sere ronênabî, pê kênekîya aye ke ci rê vajîyabî "bazinê to yo zerrnên o, heme camêrdî seke ti bazinê xo bikera milê inan ra, estê", keyfê xo ard. Saîq û însîyaqê xo yê camêrdî aye ser o tetmîn kerdî. Xeylê wext zaf kesan hal-hewal dîbi, vatêne zî. La seke mi çiyê winasî o "şorişgêro pîl" ra nêpawitêne, mi nêdî û qebul nêkerd.

Rojek mi tira persa. "Rastî çî ya? Çiyê ke yeno vatiş rast o? Hemverê na kêneke de emel û amelê to çî yo?"

Bi huyayîş ke heme maskeyê xo a game ameyî war, û xirabî û qefçilaya xo ya camêrdî xo da teber, vat: "Ney! Çî rey manaya xo ya hîsan yan zî çiyêkê bînî semedê mi çin a. Tena a wazena, ez zî kena."

No bi heme îzehet û cewabê xo. Mi o wext rastîya nê cewabî ke qasê tecawizêk giran a, zêde fehm nêkerdîbî. Wina sey çiyêko edetî vatîbî ke seke bivajo "a têsan a, ez zî têsaniya aye şiknena." Kêneke wazena, o zî keno!

Çiyê ke meseleyê "waştîş" û "kerdişî" bi, çî bi? Çendayê serran dima do embazêk bivatenê, "tetmînê çend deqayan ke hetêk beno wayîr, hetêk beno wesîleyê wayîrî."

Û roje ameye, kesê ke ewilê ewilan xuy û xusetê aye name kerdîbî, "şorişgêrê ma" yo pîl bi! Namekerdişê ey, yê ma hemîne ra tujêr û bêrehmêr bi. Hin kesî seke bierzê xo pey çiyêk name kenê, hin kesî zî semedê wayîrbîyayîşî... La ya raste, ê temê xo yê wayîrbîyayîşî rê benê kole.

Seke fehm bikera, mi do cinîya û camêrdîya qefçile bişinasneyêne. La o camêrdê ke mi badê dî ke şorişgerîya xo çekuyanê ezberkerdeyan û qevda zimbêlan ra îbaret a, demêk ra tepîya arşivê vîrê mi de vîr ra bi şî. Taa roja ke mi eşnawit 26 camêrdan û dewleta inan a tecawizkare bi vatişê "bi rizaya aye bi" xo meşru nawito... O camêrdê ke 15-20 serran ra ver bi yew qisaya xo, îdealanê mi de xo kiştîbî û silondê vîrê mi de terkê poyîyayîşî bibî, pekîya ame verê mi de vindert. Mi waşt ke ci ra bipersa: "Ti zî tecawizkeranê N.Ç. ya 13 serra ra yî, ne?" La zerrîya mi nêşî ci ke ez tede qisey bikera. Mi o reyna şirawit serê silondî, ez tira dûrî kewta. Werrekna mi tira pers bikerdêne: "Camêrdê

dewamê xo rîpel 5 de >>>

ke tena hetê fizîkî, ruhî, hîsî, komelkî, rêxistîni û polîtîkî ra tecawizker nîyê, se bi xo cuyanê? Gelo ê tecawiz bi xo kenê yan nêkenê? Ê û rastîyê xo yê tecawizkerî eynî çî ye? Yanî, ê tena tecawizkerî ra teşkîlbîyaye yê?" Û peynî de mi ci rê bivattêne: "Ti Homayî kenî, ê zimbelanê xo bitaşê! Çimkî ê zî êdî nêşkenê tolazîya to binimnê." La mi wîna zî nêkerd. Persê xo pers nêkerdî, qalê xo nêvatî.

Nika zî ez wazena, cinîya ke na raywanî de ez rastê ci ameya, qalê aye bikera. La gama verêne ra ez do bivaja ke ez zaf pê nêgêraya. Cayê xo dîyar o. Çimkî arşivê vîrê mi de cinîyê sey aye zaf kêmi yê. Coka, çî wext cinîyîya qefçile rî dana, a zî cayê xo ra, mîyanê hîramê pîre ra vejîyena yena, bingosê zemanê nikayîni de qelibîyena.

Ez do ancî goreyê edetan têwbigêra û qalê zeman û mekanî bikera. Ancî xo bikera peymeyê zemanî (Homa zano ke keyfê mi zaf pê yeno!).

Mekan: Welatêko welatê kurdan ra xeylê dûrî. Welatê dostanê qebraxanê xayînan. La cengaweranê kurdan rê dingêkê çend rojan û çend aşman.

Zeman: Wextê ciwanîya mi.

43 hebê xo cinî, ma nêzdîyê 120 kêna û xortî, ciwanîk û ciwanî, îdealîst û canfedayî kewtî rayîrê şorişî û hema serê rayîrê de bîy. Her yewê ma, fehm û ferasetê xo yê azadî cîya-cîya bo zî, ma heme azadîperwer bîy; emrê xo yo tern-tezeyo sey şitilê rihanana ma do meydanê ceng û pêrodâyîşî de ronayêne.

Şorişî ez zî vistîbî pêlanê xo ver. Mi mîyanê rêxistîne de ca girewtîbî ke biba "cengawera şarê xo". Înanê ke cuyayo weş zanênê; demo wînasî de merdim sermestê heyatî yo. Burcalê girdelayê teberê rastî, rastîyê xirabîni, rastîyê xirabîne ke ca ca heyat ra girdêr ê... Pêro kewenê bingosê yewbînan. Merdimî cewabê persa tewr muhîme dayo û goreyê ihtîyacîya cewabê xo têwgêreno. Û vano qey heme pers û meseleyî do bi no cewabo pîl biqêdîyê! La bi hezaran persî ke bi "senîn" dest pêkenê, dorûverê îdealan û burcalanê merdimî de kom benê. Sey mîsanê hingimênî ke kuwareyê xo bingosê heyatî de ginayo ci û parçe-purçe bîyo, hêriş kenê zereyê çimanê merdimî û zerrîya merdimî. La cewab yew o: "Ez şorişger a." No cewab o wextan heme persan rê qîm keno.

Heme çî mi rê wîna xam-xeşîm ameyêne ke seke mi bar kerdo, ez şîya kaînatêko bîn. Şaşmendîş û lecan têver de reqabet keno. Ge şa bîyêne ge sû bîyêne ez, la mi zana-yêne ez cayo rast de ya.

Rojêk ma rê vat, kom bibê pêser. Platform biviraziyo, vat. Nameyê "platform"î mi uca de eşnawit. La ez hîna nêzanena ke çî teba yo.

Yewera xo kêna, panc embazî vetî huzbarê ma. Heme panc zî hemverê ma de sey gumanbaranê giranan rêz bîyê. Wa ê kerdena xo bivajê, şima zî kerdena înan ser fikr û nezerê xo bivajê, vat: Ê amelê xo eşkera bikerê, şima zî derheqê înan de qeraro peyên bidê.

A game mi tede vet ke ê yenê mehkemekerdîş, ma heme zî dad-

ger ê. La mi hîna zî nêzanayênê "suc"ê înan çî yo.

Verê, kêneke raporê xo wend. Bi vegêko zîzek... Ez nêzana çira, la zerrîya mi bi zîzbîyayîşê vengê aye qet nêveşa. Qalê xo, qalê keyeyê xo, tutekîya xo û îmkananê xo yê pîlbîyayîşî kerdêne. Qalê kerdêne ke çî samed ra mîyanê şorişî de ca girewto. Dima qalê amelê xo kerd. Û dima zî bi camêrdan eleqedarbîyayîşê xo...

Mi o wext fehm kerd ke platform çî samed ra viraziyo.

Kêneke va, seke ez bala camêrdan bianca xo ser û înan rê rayîr akera ke bi mi eleqedar bibê, mi timûtîm xo belengaz, feqîrek û neçar nîşan dayêne. Camêrdî timûtîm meylardê cinîyanê qelsanê belengazan ê. Bi no hewa, xeylê embazê xortî bi mi eleqedar bîy, înan ra tayê zî bi mi ameyî bestîş...

Dima qalê hewayê qiseykerdîş û hal-heraketanê xo kerd. O wext mi vat qey ez platformêko şorişgêr de nîya, konferansêko ke babeta xo "cinî se camêrdan visnenê xo dima"

de "derse" goşdarî kena.

Peynî de, ci ra nêameyêne ke nîmite bigêra, "Mi wîna kerd û netîce girewt" vat bi hewayê "serkewtîş"î. Bi gonîserdîniya seydwaneke ke pesnê xo bi seydwaniya xo ya pîle dano, qisey kerdêne. Êdî a kêneke vengzîzeke şîbî, seydwaneke xidare amebî.

Xeylê wext mi o platformo ke sey ayîno dîni bi, fehm nêkerd. Û reya verêne uca de ez şahîd bîya ke organizasyonêko şorişgêro azadîperwer ceza dano şorişgêranê xo. Cezayê a kêneke, "Hetanî serrêk eleqeyê xo bi camêrda qet nêbo û hetanî serrêk tena û tena babeta cinîyî û cinîyan ser o biwano û bifikirîya" bî. Çîyo wînasî senîn beno ceza ez hîna zî nêzanena la qeraro ke derheqê aye de ma girewtîbî, no bi.

Û mi reya verêne uca de dî ke munasebetê cinîyan û camêrdan de ge-ge cinî zî benê kiştox, camêrdî zî benê qurban. Ê lajekan ra yewer rast a zî bi kêneke xapîyabî. O do bibîyêne dilsozê azadî û hereketî, bibi dildarê a kêneke. O platform de fehm bi ke kêneke tena o nêxapênayo, eynî wext de zerrîya xo bi xortanê bînan zî honik kerda! Mi o wext fehm nêkerdîbî la o lajek, o platform de merdîbî. Kesêka fend-kara fêlbaze zerrîya ey kiştîbî, û hîna serre nêşîya serre ser, fişganê dişmenî zî bedenê ey kişt. Înanê bînan seke hemverê zaafanê xo de sere ronayo, bîbî mexdûrê a kêneke. La rastê ci, ê mexdûr nêbî.

Kêneke pê înan, înan pê kêneke keyfê xo ardîbî. Yanî, têdima xobîyayîş û azadîya xo kiştîbî, bîbî kiştoxê xo û azadîya xo.

Û no ayîno dîni ra, yanî o platform ra tena vengêk goşanê mi de mend. "Seke ez ne rindek ne zî zana ya, mi bala camêrdan nêantêne. No metod ra teber yewna metod çin bi ke ez bala înan bianca" vatîbî kêneke. Camêrdan ra embazêk zî vatîbî "Hezar şukir ke ti rindek û zana nîya, nêbo ti do kiştoxîya azadî de camêrdan de bikewtêne reqabet!"

Belê, cinîyê ke benê kiştoxê azadî zî rastîyêka tecawizkerê yê. Ez wazena ke mi a kêneke ra pers bikerdêne: "Ti zî şirîka tecawizkeranê 'bi riza' tecawizkerdîşî ya, ne?" La na perse zî mi ra nêna. Çimkî cinîyê ke xo kenê haceta tecawizkerî, qasê camêrdanê tecawizkeran zerrîya mi qet nêşîna înan zî.

Cinî nêbenê, nêşkenê bibê tecawizker la bi rastîyanê tecawizkeran cuyenê. Xo teslîmê înan kenê. Înan de pîya cuyanê, înan cuyenê. Yanî, benê dawetkarê tecawizkeranê xo.

Çimkî "bazin"ê xo yo "zerrnên" şî, "sermaye"yê înan nêmaneno! Cinîyê bêsermayeyî cinîyîya xo kenê "sermaye". Munasebetê wayîr û koleyî tîya de delmast beno. Camêrdî seke bibê wayîrê "bazino zerrnên" merdimîya xo kişênê, benê tecawizker. Cinî bi "bazino zerrnên" hem xo rê wayîran vînenê hem

zî benê wayîrê "keye"yî! Yanî êdî cinî nîyê. Êdî milê mewcudîyetê xo de "bazino zerrnên" ê. Û xiz benê rastîyanê tevawizkeran dima.

Şima zanênê "xiz" û "xizbîyayîş" çî yo, ne? Êyê ke nêzanênê, ez samedê înan bivaja. "Xiz", wextê vaydayîşê cuwenî de ne xele yo ne zî simer o. Xizbîyaye, keso şemitîyayeyî rê vanê. Dayîkê ma kesanê wînasîyan rê vanê "fehşbîyaye".

Ez ke newe ra nê vîrameyîşan yan zî her di serebûtan ana çimanê xo ver; heqîqeten hende kede, xoverdayîş û bedelan dima azadîya îradîye çî ya? vana ez. Merdim eşkeno (çî cinî çî camêrd) kesêk nêwazo û terefdar nêbo zî, azadîya ey bido ci? Azadî yena dayênê? Azadîya ke bi darê zor û zextî awan bîya, bena azadî gelo? Gama ke fehm û ferasetê kolewarî, koledarî û serdestî tecawiz bi rastîyan û îdealanê ma bikero, azadîya ma çî rê bena?

Ez hetêk ra vana azadî bi darê zorî nêbena, eke bî, bena azadîya bereştoxe. La heto bîn ra cinîyî û camêrdîya qefçile tecawiz bi îdealanê ma kena, ma kena koleyî rastîyanê xo yê tecawizkeran. Ney, nêbeno ke merdim azadî bikero qurbanê cinîyan û camêrdanê qefçilan!

Netîce de ez wazena bivaja ke mi geneat ardo ke hetanî camêrdî rastîyanê tecawizkeran ra xo nêsefênê, potansiyelê xo yê tecawizkerî (fizîkî, ruhî, hîsî, komikî, polîtîk) name nê-

kerê, qefçilaya xo nêvînê û canêverde; cinîyê ke xo rê wayîran gêrenê, "bazin"ê xo yo "zerrnên"o ke xo pê pêşkeş kenê canêverde; çîqas nîyetpak benê bibê, çîqas mucedeleyo yeman danê bidê zî azadîya komelkî ya cinsî mumkun nîya.

Beno ke ma sey şexsan yan zî komikan çend paynikî aver şinê û berz benê. Yan zî ma aver şîyê û berz bîyê; cehd kerdo, wateyê azadkerî dorûverê xo de rast kerdê. La cehd û wateyê ke nêbîyê malê heme komelî, marjînalbîyayîş ra nêxelisyênê. Beno ke no averşîyayîş û berzbîyayîş samedê çend kesan û komikan watedar bêro, pêgêrayîşê royê azadî de bibo dalpayêk. La sistem, merdim, komelêko azad tena bi yew dalpa wa nêbeno. Ma do xo vîr ra nêkerê ke çîyo ke bîyo malê komelî zî tehlukeyan ra azade nîyo.

Yê yewîya komelan, amênê xo bawerî yan zî îdealê mustereki yê. La heme unsurê komelan seyyewbînan amên nêgenê. Qisimêkê xo qesîyeno. No merhele de zexto fizîkî û îdeolojîk dest pêkeno. La no çareyo daîmî nîyo. Ganî merdim çareyanê weşêranê daîmîyan peyda bikero.

Ma hetanî xo rastîyanê tecawizkeran ra nêxelîsnê, ne eşkenê tecawizkeranê a kêneka 13 serra (nameyê xo zî tira ameyo tirawitîş û tena di herfê alfabe mendê: N.Ç.) mehkema bikerê ne zî azadîya xo destê tecawizkeran ra bixelîsnê.

Çimkî camêrdê tecawizkerî her ca de yê. Keyeyê ma de yê; tecawiz bi dayîka ma û tutanê ma kenê. Mek-teban de yê; tecawiz bi mezgê tutanê ma yê sey şitilanê daran kenê. Mehkemeyan de yê; tecawiz bi edaletê ma kenê. Camîyan de yê; tecawiz bi dîn û îmanê ma kenê. Mîyanê partîyan, komelan û organizasyonanê ma de yê; tecawiz bi rastîyanê ma kenê. Mîyanê şorişê ma de yê; tecawiz bi îdealan û şorişê ma kenê. Û mîyanê zerrîya ma de yê; tecawiz bi dildarîya ma kenê.

Çimkî camêrdî tena munasebetanê polîtîk û komelkîyan de meyl-darê hêz û hîyerarşî nîyê. Munasebetanê heyatî û hîsî û cinsîyan de zî bi însîyaqanê hêzdarî û hîyerarşîk têwgêrenê.

Çimkî heyat bi xo samedê înan warê erk û desthelatdarîye yo! Heme cismî û rastîyê kaînatî, bi nezerê înan, di beşê: Êyê ke yê înan ê, êyê ke yê înan nîyê... Êyê ke yê înan ê, xora yê înan ê, mesele çin o! Êyê ke yê înan nîyê û nêşkenê bivîsnê xo dest zî, gere bêrê çikerdiş. Tecawiz samedê înan metodow tewr şinasî yo. Coka, bi tecawizkerî her çeşitê heyatî kişênê, xo zî mirdar kenê.

La ma neçar nîyê. Çimkî tecawizkerî tewr zêde tecawiz bi xo kenê.

Û ez ne xişmo ke cinîyan ser o beno ne zî xişmo ke cinî pê xo, pê azadîya xo û yewbînan kenê, protesto kena. Çimkî azadî bi protesto-kerdişê xişm û tecawizan nêbena. Azadî bi awankerdiş û caardişê yewbîngirewtîş û pîyabîyayîşêko azadîperwer mumkun a.

Û ma hetanî xo rastîyanê tecawizkeran ra pak nêkerê, timûtîm rastê tecawizkeran yenê. (*)

(*) No nuşte verî bi kurmanckî ameyo nuştîş, dima nuştuxe û Murad Canşadî pîya tadayo kirdkî ser.

Ez Çîzo-Vîzo Nîzona!

Ferat ROŞNA

Ez wazena şima rê qalê Baqê Emê Pikî bikî. Tira vatênê Baqo Xeylonij zî.

Baq, mîyanê dewanê dorûverî de namdar bi. Wexto ke qalê xo bibîyênê, layan û dereyan de awke vindetênê. Ey ser o zaf meselayî yenê vatiş. Çîyo ke yeno vatiş rast o yan rast nîyo, ez tam nêzana. Xo bi xo, rast nîyo, vana ez. Wexto ke ez ino qayde fikirîyena, yew xof gineno mi ro. Ino semed ra ez vana, çew vajo inê çîyî rast ê, hinî hol o!

Goreyo ke yeno qalkerdiş, yew roje Baqo Xeylonij şino dewa corî. Uca de vînenê ke hewt-heşt merdimi hê dorûverê yew kerra de gêrenê. Kenênê, nêşkenê kerra bileqnê. Baq serê estorî ra xo erzeno war, selam dano. Serê şewqaya xo dano wera perseno, vano:

- Xêr û, şima ina kerra pê se kenî?

Merdimê ke uca de yê, yew fek ra vanê:

- Ina kerraya nimajî ya. Melayî dewê ma vûno qiblê yê çot o. In semed ra ma wazên binêk in het ra tabidên la cê xû ra nileyena.

"De xû bidên kişt!" vano Baq. Cixara newe tafî-naya, eşta mîyanê lewan. Pê her di destan kerra verard keno, dano wera. Vano "De vajên, ez ça di rûnî?"

Fekê pêrunê akerde maneno, veng çewî ra nêvejiyeno. Baq binêk yarîker o. "Êê de vajên" vano,

"bon, ez nêşkena xwi bitepîşnerî haa!"

Sey ina mesela belkî hezar heb meselayî derheqê Baqî de yenê vatiş. La meselaya xo ya ke zaf bale (dîqet) ancena, wina ya:

Baq yew roje şino sûke. Gureyê xo qedê-neno, nimaj ra pey agêreno keye. Yew lajê ey zî ho verê ey de. Rayîr de benê vêşan û têşan. Verê Çîrrê Derûn de vîndenê. Awka çîrî zaf serdin a. Zebeşe bierze mîyan, bena di qelfe. Zebeşe herinaya; erzenê mîyanê awke. Turîk ra nan zî vejenî, pê zebeşe wenê. Nêmeyê zebeşe wenê, her di pîya benê mird. Semedo ke nêşkenê zebeşe biqedênê, zorê Baqî ra şino. "Ez Baq Xêlunij, mi yow rûniştîş di hebê kelcê werdîn, êro nişkena zeweşêk biqêdîn!" vano xo bi xo. Şermeno felqeyêk zebeşe xo ra biber keye. Destê xo nêgeno bierzo zî. Binêk fikirî-yeno, xo serê piştî ra keno derg, lajê xo rê vano "De bîyê, in zeweş mendû biparizn wa awkê yî bîyor mi fek."

Laj zebeşe geno parizneno. La a hele de yew qirincele mîyanê awke ra perreno, kuweno zerreyê fekê Baqî. Baq gaz dano qirincele ro, beno çîzî-wîzî. Vano qey awke ha qalikê zebeşe ra vejîyena.

"Çîzo-mîzo nîzona, mi perê xwi dawo giroto!" vano Baq.

Tayê zî vanê, Baq wexto ke agêreno keye, nanêk geno, zere goşt dekeno. Rayîr ra beno vêşan. Nan û goşt turîkê xo ra vejeno weno. Yew zenciyê goştî gineno mîyanê awke ro. Baq dest erzeno mîyanê awke, wazeno zenciyê goştî bitepîşno. Herinda goştî de yew qirincele keweno dest. Wexto ke qirincele erzeno xo fek, bena çîzz-wîzz! Baq vano, "Çîzo-vîzo nîzona, mi perê xwu dawo giroto!"

Sedemê

Jewnêbîyayena Kurdan

Sînan SUTPAK

Hepixane de embazandê ma mîyan de kulturêndê rêxistinkî esto. Kamcîn embaz do kamcîn ranza de rakewo, lazim o ki embazo wezîfedar bizano û bi erêkerdena wezîfedarî ya her embaz cabibo.

Kovuşa ma de ranzayênda xewle estbî. Her embazî bi meqsedên waştê ki a ranza de rakewo. Jewî vatê "Asitimê mi esto, ganî ez nefes bigîra." Jewê bînî vatê "Yê mi ez şewe zaf şina tever, tu-walet." Yê bînî vatê "Faranjît mi de esto." Yewnayî vatê "Ez nusena. Ganî cayê mi xewle bo."

Verê verkan embaz Şîdî embazdê wezîfedarî ra vatbî "Eke no fin kovuşan mîyan de cavurnayene bibo û na ranza venge bo, ez do na ranza de xo rakewî."

A roje roja cavurnayena embazan bî. Çend embazî kovuşa ma ra şîyê kovuşanê bînan, kovuşanê bînan ra zî çend embazî ameyî ma het.

Embazî pêro ameybî. Kîştê ra şênayî û kêfwêşîya amayena embazan, kîştê ra zî cehdê cabîya-yênê xo de bî, cakerdene dest kerdî pê. Munaqeseyê kamcîn embaz do kamcîn ranza de

bimano dest kerdîbî pê.

Embazê Şîdî cêr de çay şimitê.

Senî ke o munaqesê şinawit, bi tewrdê çaya xo ya ame dîyar û dekwet munaqeseyî mîyan. Va "Xeyr o şima, embazêno?" Embazê wezîfedarî va, "Embazî qandê

ke kam do kamcîn ranza de rakewo, na ranzaya xewla do ê kê bo, ser o munaqesê kenê."

Embazê Şîdî dest kerd bi vatene, va "Keyê şima nêveşo! Na hende xire-cira şima qandê jû ranza ya? Şima yê nêşenê jû ranza ser o pêbikerê, werê bêrê! Ma qandê çîçî ma kurdî yew nêbîyê? Qandê çîçî ma kurdan nêşayo bêrê têhet û bi eqlê selîm hereket bikerê? Çira her kesî xo anto vernî, her kesî vato mi rê? Ma nê embazê ke panc, des, vîst serrî hepîxane der ê, qandê jû ranza hende munaqesê kenê? Ma kurdî no hal ra do senî bireyê? Qando ke ma kurdan nêşayo çîyên ser o pêbikerê û bibê jew, ma nêşayo bibîme dewlete. Qando ke ma nêbîyê dewlete, ma nêşayo mêjûya xo raşt bi-musîm, qandê naye ma nêşayo..."

Embazê wezîfedarî vatena embazdê Şîdî birna û va "Embaz Şîdî. Heyranê to bena. Ti nefesê xo bî-lasebeb xerc meke. Ame fehîm kerdene. Xora ti nêweşê astimî yî. A ranza de ti do rakewî." Embaz Şîdî naye ser o va, "A game munaqeseyê xo dewam bikerî, zerarê xo çin o."

ŞÊRO NÊWEŞ

Wextê wextan ra pey şêro qralê daristanî, çî heyf ke êdî kal o, him zî nêweş o. Qewet û hêzê şêrî êdî nêmendo ke bişiko xo rê werd peyda biko. O êdî bêmecal o. Wazeno ke seba berdewamê cuya xo rayêk bivîno. Şew û roj fikrîyeno ke xo rê çareyêk bivîno. Peynî de qerar dano ke fend biko. Verê xo dano tehtê xo û mabênê xerxelî de xo keno derg. Heywanê ke daristan de yê pêrunê rê xebere şiraweno.

Vano "Ez nêweş a. Bêrê mi pers bikerê."

Hayîya ajalan nêweşîya şêrî ra bena. Ênî pêser. Vanê ma pêro pîya seba roweşî şirê teht, qral do eciz bibo. Wa her roje ma ra yew kes ey zîyaret biko. A roje ra nat bi dore şinî roweşîye.

Êdî dor amebî luya feneke. Qey bi nêweşîya qralî şîye roweşîye. La nêşî zere. Verê kêberî tehte de vinderte, teber ra persa. Naye ser o şêrê ma vajîya:

"Embaza rindeke, ti çira nêna zere? Ti

zana ke ez zaf nêweş a. Nêşkena wirzî û pay ser vinderî. Min waştêne hal û xatirê to bipersî û to raybikî."

Luye nê qalanê şêrî ser o vat "Cayê mi baş o. Ez to ra çend dûrî vindî, mi rê hendêk rind o. Rêçe o tewir mojnena, ê ke ameyê roweşî, înan ra kes ranêgeyrayo!" Luye wina vana û dûrî şina.

Keso bîaqil o yo ke xetayan û şaşîyan ra dersêk veco.

Arêkerdax: Mistefa ŞAHÎN

Tenyayîye

Bedrîye TOPAÇ

Aşme bi rindekîya xo her şewe ginena zerrîya yew estareyî ro.

La çî heyf ke yew hetê aye bêeşq, tik û teyna naleno...

Na teynayîya kaybaze kotî ra vejîya? Qey mezgê mi de kay kena? Peleyê vewre mi rê gile koyan ra boya rîbêşan ana û maya mi ginena sêneyê mi ro. Sêneyê mi de hurendîya zerrî de maya mi erzena ewro. Teynayîye dormeyê mi de geyrena û ez binê yew kaşî de pîyê xo pawena. Ez pîyê xo bermena ewro...

Hetê min ê çepî de çîyê jan dano. Fekê mi de zîwanê mi beno lal û kerr. Yew wexto kan, yew wareyo tal, yew kutiko har yeno vîrê mi. Yew kêneke yena vîrê mi. Porê xo hende şewe sîya yo. Hende teynayîye. Ê biskanê xo de dolê xo nimnena. Ê asmên xo rê kena sitare.

Peyê mi de peznê linganê teynayîye û ez xo erzena kuçanê şaristanî. Sipîye vewre de persî sey vewrêşî zêdînê. Cewabî ginenê dêsanê teynayîye ro. Va yeno û beno. Rîyê her çî çîmanê mi de beno rîyê teynayîye. Yew vila sûre qey nê çelewê zimistanî de merdimî rê bena qisawete? No bermayîş kotî ra vejîya? Gelo na awa soline qey dirbetanê mi hende dejnena?

Mîyanê hende sixletîye de na teynayîye çî temaşe ya! Her çîyo rindek merdimî ra çiqas dûrî û çiqas nêzdî aseno. Vengê haskerdaxê verênî, rengê heba genimî beno meraq û gineno zereyê mi ro. Gelo tamê eşqî senî bî? Ya, boya vaşî?

Teynayîye! Hes...

Veng meke. Goş bide. Herra mi ra vengê domaniya mi yeno. Nika zîwanê mi qesey keno kuçanê şaristanî de. Ez ke teyna menda zîwanê mi, mi de qesey keno.

Ê ti zana? Ez teyna o wext to ra hes kena tenayîye!

Qutwerê Ma, Hakkerê Şarî

Umer Farûq ERSOZ

Ez heya yewendes serrîya xo dewe de menda. Cuyayîşê dewe şima zanenê. Verênanê ma cuyayîşê dewe rê vatênê "Ga, manga; golik za!" Îna ya dewe. Ge manga û golike dima, ge hêga û cite dima...

Ma kergî, qazî, elelayî zî weyî kerdênê. Yew elelaya ma estbî. Tim şiyênê hetê dereyêk ra -ma tira vatênê Xozder- hakê xo uca de kerdênê. Çi rey mi nêdîyo ke hakê xo koxa ma de kerdo. Tim ma şiyênê koxe, koxa ma veng a! Tena zîrç! Zîrçê kergan ê zereyî girewto. Aspîjî zî rey-rey kewtênê de. La hak bin ra çin bî. Ma hesretê hakî mendênê.

Yew roje dayîka mi vat "Wet ra elela dima bikewe. Îna sîyaqere şina ça de hakanê xo kena?" Mi xo eştênê mîyanê leman û birran ke elela mi nêvîno. Elelaya ma zî muşeqet bî! Nêwaştênê ma cayê hakan bivînê, cêra bivejê. Ez zir qîrbela bîya! Nimitkî kewtênê dima gêrayênê cayê halînî ke ê hakanê girdan biberî keye. Sey yew kuzeyî nimitkî ra mi elela teqîb kerdênê. Aye rey-rey sey qertalî pelî dayênê piro, hetê qîyameyan ra şiyênê. Ez zî tengnefes dima! Nata-weta ewnîyayênê elela, eke çew tira nêaseno, xo kerdênê mîyanê birran û puşî ra hakan ser o niştênê ro. Qayîl bî ma ra dûrî bivindo, goreyê zerrîya xo hakanê xo bikero, ser ra qîrp bibo, bêminet leyîranê xo bivejo.

Ez sey kuzeyî, sey luye dima şiyênê. Semedê yew hakî mi hewt teqleyî pêdima eştênê! Ez bul-bul şiyênê mîyanê birrî ro, cayê hakan ca kerdênê. Serê halînî ra elela tepîştênê, heme hakî girewtênê, nêverdayênê elela qîrp bibo.

Dewijî ine hol zanenê; eke elela teber ra hakan bikero û ser o qîrp bibo, hakan ra biriyena. Hem zî bena werdê luyan û kuzeyan. Elela înan ver ra nêre-mena, kewena tatîlê qîrpî û leyîrvetişî.

Mi ke halîn ca kerdênê, dinya bîyênê yê mi! Fekê mi şiyênê peyê goşanê mi, pel nîyayênê mi ra. La pelê elelaya ma şikîyayênê. Feqîra mi mi de, ma de sere nêkerdênê. Mi hakî dayênê arê, ver dayênê hetê keyeyî.

Îna her roje mi elela, elela ez çarnayênê dormaleyê xo de.

Yew zî kergêka ma ya bêşerme estbî. Yew kerga selx-aneyanankore!.. Ma ewnîyayênê ci, miqatê ci bîyênê,

weyî kerdênê û pawitênê ke ma rê hakan bikero, la Homa hakan bido! Her roje serê sibayî qû-tayênê, to vatênê derey dinya qelibnaya. Qût qût ha qût qût!... Hinî goşê ma berdênê, dinya ardênê ma ser. Ez pê heyecan a hetê koxe ra şiyênê ke Homa hakan bido! Bêxeyra zîrç û aspîjan çiyêk çin o! Mi tira dest çarnayênê, teba nêkewtênê destê mi ver. Inê qûtayîşê bêhakî teq vistênê mi. Ez bîyênê gêj û tewş. Hende qûtayîş dima ti yew hak zî meke!

Ina rey ez kewtênê kerge dima, mi kerge pawitênê. Ina qîrxêne ha ça de hakan kena?

Ancî îna yew roje şefeqê serê sibayî de mi qut da kerge û a pawite. Seke qûtena, ez zilqê çiman kena a ha şina ça. Kerga ma dêsî ser ra xo eşt erd, percîn ra vîyarte, şîye koxa cîranan. Şina uca de hakê xo kena! De bîye (bê) gêj mebe! Ez şîya, mi cîrananê ma rê vat. Kerga ma

ha hakê xo tîya de kena, ino hakê kerga ma yo.

Ma hezar û yew halhala û şemata nayênê ro yew hakî ser o. Ino hak yê kerga ma yo, ney yê kerga ma yo... Ma goşê yewbînan berdênê. Riswatî bîyênê yew hakî ser o. Cîrananê ma vatênê, wayîrê kerga xo ya qîncewte bivejîyê! Şima koxa ma akerde verdaya, kuze kewto ci, çend hebî kergê ma kiştê...

Ina halhala û şemate ser, babîyê mi kerga ma girewte sere birnaye. Bes o, ina kerge ma rezîl û riswate kerdî semedê yew hakî ra, vat. Babîyê mi bi piro, kardî naye vîye ra; vengê cîrananê ma zî birîya. Qûtayîş û bêhakîya kerga ma zî, hakkerîya şarî zî...

Ez nika tîya ra ewnîyena, pey a elelaya ma wesifîyena. Elelaya ma hakê xo ma ra nimitênê, cayo dûrî de bîyênê qîrp, leyîrê xo, xo rê ardênê. Qayîl nêbîyênê destê ma, çimê însanan pa bikewo. Halînê xo mîyanê leman û birran de viraştênê. A xo ser, bê ma, bê minet qîrp bîyênê. Çi wext waşt o wext niştênê serê hakanê xo. Bîyênê qîrp, leyîrê

xo vetênê. Zaf zeman zî cayo ke qîrp bîya, ma nêşkayênê cêra bivejê, hakî bîyênê werdê luyan û kuzeyan. Aye ancîna zî terkê xoserbîyayîşî nêkerdênê. Elelaya ma elelalîya xo de wayîrê hakan û leyîranê xo vejîyayênê. Goreyê ma ney, goreyê xo qîrp bîyênê.

A kerga ma ya qîrxêne hakê xo, xo rê zî nêkerdênê, ma rê zî... Qutê xo ma ra, hak û hakkerîya xo şarî rê... Yeno mi vîr, babîyê mi piçwiç û halhala û şemate ra cunis bi, nankora ma sere birnaye. Tehmê goştê xo hema zî honîk o fekê mi de! La elelaya ma werdê luyan û kuzeyan bîyayîş girewtênê xo çim, pax ma nêkerdênê. Waştênê ma ra dûrî bivindo, halînê xo de hakanê xo bikero, xo rê qîrp bibo, xo rê leyîran bivejo.

Sey ina elela û kerga ma însanî zî estê. Xuye û exlaqê kerga ma pîs bi. Qutwera ma bî,

ser ra warizena; saye, murîye, alinçe girê dana. Her teyr refê xo wa perreno, qifleyê xo de firreno.

Manga, bize, mêşna çiceyê xo şit kena de, qeyê golik, biza û varaya xo. Çiceyanê xo şit xemilnena çerayîş wa. Ma zî qeyê xatirê înan çir kenê, ê çiceyan ra sitilê xo kenê de û xo rê kenê mast û qatix.

Biyerê ma yewbînan ra elelaya ma ra ziyadêr teba nêwazê. Hêverê xo rê bibê. Dima ke zêde bî, ma bidê kesanê bînan. Ma xo vîr ra nêkerê, pîrikê ma Îbrahîm Pêxamberî zî dua hêverê ganê xo rê kerda. Dima dadî û babîyê xo rê, dima însananê bînan rê... Her kes adir kaş keno binê tewqa xo, mîrê xo elaweno û pewjeno. Ma zî sey Xelîl Îbrahîmî hêverê ganê xo rê dua bikerê, weşî û selameti xo û zîwanê xo rê biwazê.

Ewro ma ewnîyênê, ma henî zîwanê xo ser ra kewenê kêmi. Eke însan zîwanê xo rê kêmasî bikero, dîn û îman ra zî kêmi û nêmi o. Biyerê ma kêmasîya înayin, kêmasîya aqil û însanî wedarnê, hinî hayî bibê.

Ma xo vîr ra nêkerê, zîwan zî rengê ma zî mohrê Homayî yo. Mohrê Homayî, qewet û qudretê Homayî ma bisînê xo zere. Ma miqatê zîwanê xo bibê. Sey yew leme xo ser ra akerê. Xuşik, xilor û laşeyê zîwananê bînan mîyanê zîwanê xo ra weçînê. Wa xo ser ra hare bido teber zîwanê zazakî.

Bekçiyîya Salih Axayî

Mistefa GOMAYIJ

Salih Axa û Cuma qijê yew dewe yê û omverê yewbînî yê. Cuma zaf zekî û fekweş o. Qîrkerdîş de, terraqa ey ser ra merdim çin o. La Salih zî sey celî gird o, feqet destdergey di nam dayo. Leşkereya xwu zî yew ca kenê. Pîya zî Xuleman de gurey hukmatî de xebetên. Zahf zî yewbînan ra hes kenê.

Kek Cuma qenter de xebetîno, gureyê ey rehet o. La xebata Salih Axayî zehmetin a.

Rojan ra yew roje Salih Axa Cumayî ra vano, bira, embazeya to û serekê sendîkaya Xulemanî baş a. Ti ra vaje wa mi bikero bekçî.

Cuma vano, ney! Salih Axa vano, qey? Ma birayê yewnan nîyî.

Cuma vano, bira ti bibî bekçî leyrê to veşan monenî.

Salih Axa vano, qey çî? Kek Cuma vano, bira dewlete semedê to bekçiyen xebetnena. To senî kena bekçî!

Salih Axa vano, to keyê mi xeripna Cumo. Na qali cayêna mevajî.

Muzîkê Ma yê Anonîmî ra Lawîkêka Tarîxî: DAYÊ MÎRO ŞÛNO

Day mîro şûno, day bego şûno
La g' day kuena dêrdî xwu heyrûno

Ez û begê xwu ma gawûn î
La g' ez û begê xwu ma gawûn î

Ma gawûnî narr û werrûn î
La g' ma gawûnî narr û werrûn î

Gayûn bînî la g' ina bûnî
La g' gayûn bînî wax ina bûnî

Gayûn bînî bêr Kê Wasmûnî
La g' gayûn bînî bêr Kê Wasmûnî

Awkê bûnî Wasmûnî serd a
La g' awkê bûnî Wasmûnî serd a

Mi çengûn û wîrdyesûn werda
La g' min û beglerê xwu pîya werda

Ma xwu r' ina mirdî niwerda
La g' ma xwu r' ina mirdî niwerda

Şarî balduzê bêgî mi berda
La g' şarî balduzê mîrî berda

Begê mi hê şî, la g' mîrê mi hê şî
La g' naxir dawo wax qinê duêşî

Ez runîşî mûngê bêg xwu bidoşî
La g' ez runîşî mûngê mîrê xwu bidoşî

Şit bêr Çarşî Winî d' biruêşî
La g' dayê xwu r' bidîn şe'r û şêmsî

Dayê xwî r' bidî şe'r û şêmsî
La g' apê xwu r' bidîn goşarê goşî

Mîro vûna la g' bego şûna
La g' şewûn-ruejûn wez tuê rî vûna

Qê tu nêbo ez pîyor nêvûna
La g' qê tu nêbo ez pîyor nêvûna

Bego di suwar vêjyîn Qilê Zêndîyûno
La g' di suwar vêjyîn Qilê Zêndîyuno

Gelo awo lingvêrîn kûm o?
La g' pîyor mûnon mallê ma b' Kê Wasmûno

Gelo awo lingpêyîn kûm o?
La g' pîyor mûnon delê ma b' Kê Cindûno

La eg nazêr mi di wi axawo tamûm o
La g' hinkufê mîrûnî Paluyin o

Bego şîqa derg a ha derî ver d' a
La g' şîqa derg a ha derî ver d' a

Mehme Elî piri şini yonû
La g' Mehme Elî piri şini yonû

Cyor yon kê ma hakûn zî wonû
La g' tersê mi tersa g' mi nigêrû

Begê m' vûno la g' mîrê m' şûno
La g' şewûn-ruejûn wez tu rî vûno

Çi darêk a la g' tîya wirişta
La g' çi mîrçik a wax gili r' nişta

Allêy min û bêg mî r' pîya nênişta
La g' Allêy min û mîr mi r' qe nênişta

Ez û begê xwi in derî di
La g' ez û mîrê xwi g' in derî di

Fotraf min û bêg hê Enqeri di
La g' fotraf min û bêg hê Enqeri di

Begê m' vûna la g' mîrê m' şûna
La g' şewûn-ruejûn wez tu rî vûna

Begê m' vûna lag' mîrê m' şûna
La g' qê tu nêbo ez pîyor nêvûna

Begê min o wax bilurwûn o
La g' mîrê min o wax bilurwûn o

Vêng bilur dûno Şelê Heydûno
La g' vêng bilur dûno Şelê Heydûno

Begê m' ayî la g' mîrê m' ayî
La g' ma vinêrtî hetta nikayî

Mîrê m' por û gulê ma g' bî sipiyî
La g' sarê xwu nêwor ina rindêyî (*)

Arêdayox: Newzat DODANIJ

(*) Mi na lawike dewê Çewlîgî Dodan de fêkî Hej Elî Mistfê (H. Ali Araboğa) ra roja 12.02.2011 de arê kerde. Vatê vatox gore na lawike ewilî hetî Sîwanî de amêya vatiş û yew cênî zerrî dekewena yew begî û na lawike erzena ser. No fikr rast aseno. Çimkî "Qilê Zêndîyûn", "Şelê Heydûn" û "Çarşî Winî" nê hîrê heme cayî bênatê Hêni-Pali-Dara Hêni de yê û hîrê heme cayî zî nîzdîyê Sîwanî de yê. Heto bîn ra zî qaydeyo ke aseno, na lawike xeylêk kihan a zî, ca-ca mîreyanê Palî ra behs kena û

cayêk de zî Enqere ra behs kena. Beno ke wextê vilabîya-yîşî Împaratoriya Osmanîyan û avabîyayîşî Komara Tirkîya de ameya vatiş. Çimkî rijyayîşî mîreyanê Kurdîstanî raştê nê dewrî yeno. U seke vanî, Çarşîyê Winî verê 60-70 serran zî şuxulyeynî û zaf namdare bîya. Hetê fonetîk û sentaksî ra mi sey vatişê vatoxî nuşte la name mi na pa. Yew varyantê na lawike hetê J. İhsan Esparî ra ameya arêdayîş û "Vate, Kovara Kulturî, nr. 35 Zimistan 2011, r. 65 de zî weşanîyaya.

Ferhengek

şûno: şino
çarşî Winî: Çarşîyê Hunî (Bi tirkî vanê "Beyhan", yew nahîyaya Pali ya)
la g': Sey bestoxanê "la ke" yan zî "la eke" de meqam tamam kena.
Şelê Heydûn: Eşîra Sîwanî ra dewêk a. Gîredayê Hêni(Hanî) ya.
wirdyesûn: wîrdesân
mûngê: mangayê
lingvêrîn: yewin, ewilîn (bi tirkî: ilk, birinci)
lingpêyîn: peynîyin (bi tirkî: sonuncu)

Pita Bêhembaze Ednan BERMAZÎ

Jû keye de ma şeş birayî
Û hîre wayî.
Ez pita qijkêk a,
Nameyê mi Newroz a.
Ez wayanê xu ra zaf hes kena.

Birayê mi pîl û piling ê
Çar birayê mi kewtî hepis
Ê bînî zî nêzdî de şinê...
Jû waya mi rema yew lawikî,
Birayanê mi a kiştî.
Waya mina bîne,
Ez nika nêzana ça der a?
Maya mi şan siba şepilûn wena.
Ez bîya keynekêka bêhembaze...

Piyê mi hukmat o,
Hukmatî derdê mi girewto!
Qederê xu şima rê vajî;
Ez derd û kulî miyan de pewto...

26 Êlule 2011

NAMEYÊ NEBATAN

Amadekar: Ehmedê Dirihî

VILE
gul (Kirdane)
gule (Dêrsim)
gûl (Pali)
mawerde (Gêl)
vile (Şankûş)

DARE
dara gule (Dêrsim)
guldar (Çewlîg)
guldare (Gimgim)
gulere (Dêrsim)
gulêr (Çewlîg)
gulêre (Licê)
mawerdêr (Gêl)
mawerdêre (Hêni)
vilore (Şankûş)

Kurmancî: gula belgîn, gula rastîn
Sorani: gulebax
Gorani: dara wî, gulbax, gulboy, gulîlk, netirk, wereq, wil

Latîni: Rosa
Tirkî: gül